

PROFESOR ZOFIA ZARZYCKA
(1925–2010)

12 czerwca 2010 roku zmarła Profesor Zofia Zarzycka, wieloletni pracownik Uniwersytetu Łódzkiego, w którym uzyskiwała wszystkie stopnie i tytuły w karierze nauczyciela akademickiego. Stąd też w 1996 roku odeszła na emeryturę, kontynuując jednak aktywność zawodową w swojej macierzystej Uczelni, a potem w Społecznej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi do ostatnich miesięcy życia.

Profesor Zofia Zarzycka urodziła się 3 listopada 1925 roku. Była jedną z sześciorga rodzeństwa w nauczycielskiej rodzinie. Ojciec kierował szkołą powszechną we wsi Godziesze Wielkie na Ziemi Kaliskiej. Tak jak wiele osób z Jej pokolenia doświadczyła skutków wojny w postaci przerwania edukacji szkolnej na poziomie gimnazjalnym oraz przymusowej pracy na rzecz okupanta. Świadectwo maturalne uzyskała dwa lata po wojnie w Kaliszu. Następnie podjęła w Łodzi dwustopniowe studia ekonomiczne, które ukończyła w 1954 roku uzyskując dyplom magistra w Wyższej Szkole Ekonomicznej, która na początku lat sześćdziesiątych została przekształcona w Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego. Kolejne daty znaczące rozwój naukowy Profesor Zofii Zarzyckiej to: rok 1964 – uzyskanie stopnia doktora, 1982 – uzyskanie stopnia doktora habilitowanego oraz 1991 rok – nadanie tytułu naukowego profesora przez Prezydenta RP.

We wszystkich ważnych obszarach swojego długoletniego życia była Profesor Zofia Zarzycka człowiekiem spełnionym, osiągała bowiem sukcesy w pracy zawodowej, czerpała również satysfakcję z udanego życia rodzinnego, które było dla Niej niezwykle ważnym elementem samorealizacji.

Pracę zawodową w charakterze nauczyciela akademickiego rozpoczęła jeszcze w trakcie studiów, w 1950 roku. Okres uczestnictwa Pani Profesor w procesie badań naukowych i kształcenia młodzieży akademickiej był więc bardzo długi, obejmował niemal 60 lat. Równie długo trwał związek małżeński z Panem Pawłem Zarzyckim, w którym urodzili się dwaj synowie, dziś już sami ojcowie rodzin i dziadkowie.

Penetrując od początku lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia wątek badawczy pracy zawodowej kobiet obarczonych obowiązkami rodzinnymi, ważny również współcześnie, Pani Profesor oprócz wykorzystywania rozległych materiałów i źródeł statystycznych w skali mikro i makro miała również własny, indywidualny ogląd tej kwestii.

Charakteryzując obszary badań naukowych Profesor Zofii Zarzyckiej, ograniczyć się tu głównie do tych powiązanych z demografią. Sama Profesor stwierdziła, że przedmiotem wielu Jej prac indywidualnych i przygotowanych w zespołach badawczych były, o czym wspominałem wcześniej, zagadnienia pracy kobiet. Interesowała Ją przydatność zawodowa i praca zawodowa kobiet w okresie największego nasilenia obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci, jak i budżet czasu kobiet pracujących zawodowo. W kontekście aktywności zawodowej kobiet rozpatrywała również zróżnicowanie warunków bytu różnych kategorii gospodarstw domowych.

Kolejną wiązką zagadnień tworzących jeszcze jeden ważny wątek badawczy były właśnie warunki bytu, wzorce konsumpcji, oraz społeczne i demograficzne determinanty postaw i zachowań konsumpcyjnych. Zwieńczeniem prac w tym względzie była monografia pt.: *Czynniki demograficzne i społeczne w analizie konsumpcji*, wydana w 1992 r. (kompletny wykaz publikacji Prof. Zofii Zarzyckiej obejmujący ponad 80 pozycji oraz ponad 20 opracowań badawczych niepublikowanych jest zamieszczony w pracy: *Sylwetki łódzkich uczonych. Profesor Zofia Zarzycka*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 1998).

Jeszcze innym ważnym wątkiem badawczym z pogranicza statystyki społecznej i demografii, przez długie lata rozwijanym przez Panią Profesor był proces starzenia się ludności i jego społeczno-ekonomiczne konsekwencje. Rozpatrując to zagadnienie dużo uwagi poświęciła Autorka warunkom bytu ludności w starszym wieku.

Znacznie częściej i chętniej zajmowała się Profesor Zarzycka rozpoznawaniem funkcjonowania sprzężenia zwrotnego lub powiązań procesów i zjawisk demograficznych oraz sytuacji społeczno-ekonomicznej w określonym czasie na rozpatrywanym obszarze niż śledzeniem zdarzeń tworzących tzw. czystą demografię w rozpatrywanej przestrzeni geograficznej.

Badania demograficzne miały w Jej przypadku przede wszystkim walor aplikacyjny, choć ich mnogość i powtarzalność tworzyły również podstawę do wyprowadzenia wniosków ogólniejszych, stanowiących przyczynki do teorii demografii.

Świadectwem wysokiej oceny osiągnięć Profesor Zofii Zarzyckiej w środowisku polskich demografów było powołanie Jej do zespołu koordynującego pracami w ramach Centralnego Problemu Badań Podstawowych 09.1. Przez większość czasu realizacji prac w wymienionym problemie (1986–1990), podobnie jak wcześniej w Problemie Węzłowym 11.5 (1975–1985) ich kierownikiem pozostawał prof. Jerzy Z. Holzer. Powstały wówczas dziesiątki cennych do dzisiaj opracowań i monografii publikowanych w wydawnictwach SGPiS, a potem SGH.

Wkład Profesor Zofii Zarzyckiej w rozwój demografii dokonywał się również poprzez kształcenie młodej kadry naukowej, co jest działaniem na pograniczu badań naukowych i dydaktyki. Z ośmiu wypromowanych przez Panią Profesor prac doktorskich najczęściej interdyscyplinarnych, pięć zawierało istotne wątki demograficzne, takie na przykład jak: sytuacja społeczno-zawodowa osób w starszym wieku, czy społeczno-ekonomiczne determinanty procesów ludnościowych w krajach arabskich.

Wnikliwe i wartościowe były sporządzane przez Profesor Z. Zarzycką liczne recenzje prac badawczych. Autorzy, do których adresowane były te oceny, mają świadomość, iż pozwalały one unikać nietrafnych interpretacji oraz innych nieścisłości.

Warto również podkreślić – doświadczyło tego wielu pracowników Uniwersytetu Łódzkiego, a także z innych środowisk – że Pani Profesor była przekonującym konsultantem w zakresie stosowania metod ilościowych dla opisu procesów ekonomicznych i społecznych, w tym demograficznych. Zawsze znajdowała czas, aby służyć radą swoim młodszym kolegom i podwładnym.

Przez kilka kadencji Profesor Z. Zarzycka wchodziła w skład Komitetu Nauk Demograficznych PAN, w tym także była członkiem prezydium tego gremium, którego ważną, statutową funkcją jest programowanie badań demograficznych w Polsce oraz ocena osiągnięć w tym względzie. O międzynarodową współpracę w zakresie badań ludnościowych zabiegała również jako pełnomocnik rektora UŁ do współpracy z Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Bratysławie.

Ważnym obszarem spełnienia Profesor Zofii Zarzyckiej, jako nauczyciela akademickiego, była praca dydaktyczna wymierna w tysiącach godzin wykładów i innych form zajęć i spotkań, setkach prac magisterskich i dyplomowych, które powstały pod Jej promotorską opieką. To wreszcie nieustanna dbałość o dobrą organizację i jakość prowadzonych zajęć dydaktycznych, o którą zabiegała jako zastępca dyrektora Instytutu Ekonometrii i Statystyki UŁ, kierownik Zakładu Demografii i Statystyki w tym Instytucie, a także kierownik Katedry Statystyki Ekonomicznej i Społecznej UŁ oraz pełniąc inne funkcje organizacyjne na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym oraz na szczeblu Uczelni.

Najwyższy podziw słuchaczy budziła niezwykła rzetelność Pani Profesor w przekazywaniu głębokiej wiedzy i bogatych doświadczeń nauczycielskich. Była osobą wymagającą łącząc tę cechę z niezwykłą życzliwością dotychczas pamiętaną przez byłych studentów i współpracowników. Dla tych ostatnich pozostanie nadal wzorem nauczyciela akademickiego.

W środowisku akademickim miasta i kraju była Profesor Zofia Zarzycka osobowością powszechnie rozpoznawalną i cenioną za Jej przymioty umysłu i serca, takie jak: wiedza, mądrość, pracowitość (często powtarzała łacińską maksymę *Nulla dies sine linea*), wrażliwość, gotowość oferowania pomocy i rady zarówno w kwestiach badawczych, jak i osobistych, o których najchętniej rozmawia się indywidualnie.

Za swoją pracę była Pani Profesor wielokrotnie wyróżniana i nagradzana. Wysoko ceniła sobie Medal Komisji Edukacji Narodowej, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal – Uniwersytet Łódzki w Służbie Społeczeństwa i Nauki.

Pozostanie we wdzięcznej pamięci Jej uczniów, do których także piszący te słowa ma zaszczyt należeć.

Jerzy T. Kowaleski